דרך המלך — האזינו

פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי.

כי איתא בזוה"ק וארא (כ"ו ע"ב), פתח ר"א ואמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. האי קרא הכי מבעי ליה. וידעת היום כי ד' הוא האלקים והשבות אל לבבך וכו' (היינו שמקודם ידע ואח"כ ישיב אל לבו מה שיודע) אלא אמר משה אי את בעי למיקם על דא ולמנדע כי ד' הוא האלקים והשבות אל לבבך וכדין תנדע ליה. לבבך יצ"ט ויצה"ר דאיתכליל דא בדא ואיהו חד. כדין תשכח כי ד' הוא האלקים וכו'. עי"ש.

הנה כל איש ישראל מקטן ועד גדול יודע כבר עתה שרק ד' ית' הוא הנמצא היחידי בכל העולמות ואין שום מציאות זולתו ית'. כי כל העולמות הארת אורו ית' הוא. א"כ במה אנו מקיימין עתה וידעת והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל וכו' שהיא מצוה נצחית שכן נעשה ונשים אל לבבנו, והלא הדבר כבר ברור ובטוח לנו עד שאין צריכים פעולת השכל והלב לזה. אבל הנה הגמרא (ברכות ל"ה) מקשה. כתיב לד' הארץ ומלואה וכתיב השמים שמים לד' והארץ נתן לבנ"א. ומשני כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. ונבין נא האם אחר הברכה אינה לד' ח"ו. אבל אחרי הברכה גם האיש לד' הוא. קודם הברכה שהאיש עדיין לא נתקדש היתה רק לד' הארץ ומלואה ולא להאיש, משא"כ אחר הברכה שגם האיש לד' הוא לכן והארץ נתן לבני אדם ועל ידו לד' הארץ, וזהו סמיכות הפסוקים (תהלים קט"ו) ברוכים אתם לד' וכו' השמים שמים וכו' והארץ נתן לבני אדם. כי כל המברך מתברך, וכיון שכרוכים אתם לד' היינו לאחר הברכה לכן השמים וכו' והארץ נתן לבני אדם שגם זה לד' הוא.

וזהו החילוק בין לד' הארץ קודם ברכה ובין לד' הארץ שלאחר הברכה ע"י האדם. כי כאן אומרת הגמרא שקודם הברכה לד' הארץ. ורש"י פי' בחומש פ' חיי שרה שאמר א"א ואשביעך בד' אלקי השמים ואלקי הארץ עכשיו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות אבל כשלקחני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ. ומשמע מזה שבלי האיש הישראלי הוא ית' אלקי השמים ולא הארץ. אבל זה הוא העיקר שמוסיף האיש הישראלי שהרגלתיו בפי הבריות. כי מה שייך שהיה רק אלקי השמים. ומה היא הארץ ומלואה אם לא הארת ד', הוא ית' אצל ברא יצר ועשה את הכל ומחדש בכל יום תמיד מע"ב. אבל עולם חסד יבנה. בריאת העולם לא היתה בזכות איזו עבודה של איזה איש. כי אדם אין לעבוד. הגם כי הכל צפוי ועבודת ישראל העתידה עוררה את רצונו ית' לברוא את העולם וכמ"ש בגלל אבות שעשו רצונך. שעשו הרצון לבריאת העולם כנודע הפי' מהמגיד הגדול זצ"ל, מ"מ הזכות בפועל אשר יעשה האיש הישראלי אשר בעבור זה יברא ד' את העולם לא היה, ואדם אין לעבוד. ורק חסד יבנה. משא"כ עתה שכבר נברא, קיום העולם הוא ע"י עבודת ישראל ובזכותם, היינו שבריאת העולם הוא מעשי ד' בלא עבודת האיש, וקיום העולם ע"י ישראל. וזה בעשרה מאמרות וכו' שמקיימין את העולם וכו' (אבות פ"ה). מקיימין דוקא. וגם עתה כשבאה פעם אחת התעוררות לאיש הישראלי היא בחי' בריאה ראשונה שיכולה להיות אף בלא עבודתו ופעולתו. אבל עיקר עבודת האיש היא שתתקיים הארתו והיא פעולתו באמת, שמקיימין את העולם. זאת היא עבודת הצדיקים היינו כל ישראל העובדים את ד'.

גם קודם מעשי איש וברכותיו לד' הארץ. כי ד' בראה, ואברהם אבינו אמר שעתה הוא אלקי הארץ שהרגלתי שמו בפי הבריות, הרגלתי דייקא, לא שיאמר פעם אחת כי זהו גם בלא עבודת האיש. רק הרגלתי שיהיה מורגל להזכיר תמיד את שם ד'. שמקיימין. וזה וידעת היום וכו' כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, יודעים אנו שד' גם בארץ אבל עבודתינו היא שלא תהיה זאת ידיעה לבד רק שבכל עצמנו וגופנו תאיר הארה זו, ולא רק לפעמים בלבד רק שנהיה מורגלים בזה, עתה הוא גם אלקי הארץ שהרגלתי שמו כנ"ל. וראשית נעשה זאת ע"י הרגל. פשוט לחזור ולעורר עצמו ושוב להוסיף תורה ומצות. ולא בעצמו בלבד רק גם באנשים זולתו. שהרגלתי שמו בפי הבריות, היינו גם בזולתו. והעיקר הוא בעשיות פשוטות.

וחוץ מזה, ידיעה זו שגם בשמים ובארץ רק ד' הוא ולקיים ידיעה זו, היא ע"י וידעת היום והשבות אל לבבך. כמו שאומר הזוה"ק הנ"ל שתסתכל בלבך ותראה שהיצ"ט והיצה"ר הם חד. כי הנה המשנה ביצה (פ"ה מ"ה) אומרת, הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום. היינו שהגחלת תופסת מקום וקונה מקומה במקום בעליה ואסור בשבת להוליכה מחוץ לתחום בעליה. משא"כ שלהבת אינה תופסת ולא קונה מקום, ואפילו אם הוא ברה"י ונפח בה ונטה לרה"ר אינו כמוציא מרה"י לרה"ר. הגחלת אף הבוערת קונה מקום יותר מאשר שלהבת. ובמה נשתנה גחלת בוערת משלהבת. בזה שיש לה ישות והשלהבת אין לה ישות. וגם האיש ישראל השלהבת שמתלהב לפעמים אינו בטוח שכבר תישאר בו כי אינה קונה מקומה כנ"ל. שיכול להיות שהיא רק בריאה והופעה ממרום שלא תישאר אצלו. וצכיך גם לגחלת וישות. ואיזה ישות ישנה בעולם ואיזה ישות יכולה להיות באיש. יש מי שטועה על גשם שהוא יש

והוא טעות וגם חטא. מהרבי ר"ב זצ"ל איתא שלכן לא רצתה ושתי לבוא ערומה מפני שהסט"א אין לה מציאות לעצמה, ורק לבוש המסתרת. וכיון שציוה עליה לבא בלא לבוש לא היה לה מציאות. הגשם הוא רק הסתר. והעולם בעצמו אין לאמר עליו שהוא ישות לעצמו חוץ ממנו ית'. אף לא גשם וסט"א, כי הגמרא אומרת (נזיר כ"ג:) שנים שאכלו פסחיהם וכו' זה שאכלו לשם פסח עליו נאמר צדיקים ילכו בם וזה שאכלו לשם אכילה גסה וכו'. נמצא שהעולם ושה זו שאכלה לשם אכילה גסה עליה בעצמה אין לאמור כי ישות וגשם רע הוא. כי אילו אכלו לשם פסח הלא אדרבא היה צדיק ופועל גם בעולמות למעלה לטובה. ומי עושאה לרע ולישות לעצמה היפך מרצון ד' האיש שאוכלו לשם אכילה גסה.

ומה היא הישות באיש עד שיוכל להיות לעצמו ולפעול גם על העולם לעשות לעצמו. רק הבורא ית' הוא הנמצא היחידי, והעולם הנאחז רק בלבושין דמלכא אין לו ישות בכלל לעצמו וגם המלאכים רק בחי' שלהבת הם שאין לה מציאות ולא מקום לעצמה ולכן אין להם בחירה. כמו שכבר דיברנו כל העולם אף המלאכים אין עשייתם מתחלת בהם רק זה תלוי בזה וזה בזה סיבה זו בזו וזו בזו עד הקב"ה שהוא סיבת כל סיבה. משא"כ האיש יש לו בחירה שמתחלת בו. מפני שהעולם אינו נאחז בישות, והאיש ישראל שנאחז בגופא דמלכא לכן גם הארת ניצוץ חלק ישות נמשכת בו עד שמתחיל בו רצונו כי ישות כאן נמצא, לכן הישות העצם לעצמה אינה לא ביצה"ר ולא ביצ"ט רק סתם ישות. בחי' גחלת שהלהב ממנה יוצא ותלוי במה הוא מתלבש מין הארת ניצוץ ישות שלמעלה הוא שישראל נאחזין בגופא דמלכא. לכן הארת הלבושין יכולה להתלבש ולהתגלות כמות שהיא בקדושה, כגון המלאכים שרפים וכו', משא"כ הארת בחי' גופא אינה יכולה להתלבש ואינה מתגלה כמו שהיא מפני גודל העלמה. כי לא נתפס בגדר עלמין. והאיש רק מרגיש שבקרבו ישנה הארה של בחי' ישות שממנה מתחלת והיא בלא צורה. לכן יכול לשמש עמה גם היפך רצון ד' ח"ו לרצות בהישות שלו דבר לא טוב. וחסד לאומים חטאת, שכל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. היינו שהם א"א להם שיעשו מרצונם דבר רק הכל בהכרח, מפני שאין בהם הארה של ישות שיהיה תלוי בהם אם לרצות או שלא לרצות, רק לגרמייהו, וכמו שהם עצמותם בהכרח ככל הבריאה גם החסד שלהם חלק מגרמייהו והיא בהכרח. ורק ישראל שהם נאחזין בגופא דמלכא יש בהם הארת ישות ובחירה. ובזה יתבונן האיש הישראלי כמה מעשיו גורמים, ישותו אף שמלובשה ח"ו בבחירה ורצון לא טוב הארת בחי' גופא דמלכא היא, לא בחי' לבוש לבד ככל שאר הבריאה מעלה ומטה, והוא עושה מזה ח"ו ישות ורצון לא טוב.

בספ"ק איתא לא על זה רק על כגון זה שהוא כאילו אוחז בראשו של מלך ומושכו ח"ו לבית הכסא, צריך הוא להזדעזע בזכרו זאת ולירא על עצמו ומי יודע מה אוכל לפגום ביום ובלילה ביודעים ובשעה שאין דעתי עמי. שובה ישראל עד ד' אלקיך. חלק האלקות שבך לא לבושין בלבד. כי כשלת בעוניך. ומקשה הגמרא.(יומא פו:) האי עון מזיד הוא וקרא ליה כשלון. ולהנ"ל הרי זה כמו הרבה פסוקים שאין רוצים לכתוב על ד' משום כבוד של מעלה וכותבים על ישראל, כביכול את חלק האלקות שבך הכשלת לא לבושו ועל חלק הזה כתוב כשלון כי רק אצל האדם היה מזיד, והבן. והנביא קורא שובה ותקן זאת.

שבת תשובה, בא שבת באה מנוחה, ר"ל שתנוח התשובה שקבלנו עלינו בר"ה. לכן ברצון לבד סתם או רצון רק בשעה שבא למצוה. אין האיש בטוח עדיין. כי יכול להיות שהיא שלהבת לבד. וצריך קודם בואו למצוה לתקן בעבודה תמידית את עצמו ישותו וגופו. ואז הוא בחי' גחלת שקונה את מקומו ונשאר בקדושה. ולא בענין התקרבות ועליה בלבד תלוי אם היא בחי' גחלת רק גם לענין כשלון ח"ו. הגמרא חגיגה (ט"ו.) אומרת עה"פ אל גנת אגוז ירדתי. למה נמשלו ד"ת לאגוז מה אגוז אעפ"י שמלוכלך בטיט ובצואה אין מה שבתוכו נמאס. אף ת"ח כשעובר עבירה אינו נמאס. כי במדרש סוף איכה איתא עה"פ כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו וכו' שבמאיסה ח"ו אינו מתרצה ובקציפה מתרצה. היינו מאיסה היא שהדבר בעצמו ח"ו מאום. ולכן מי שהוא בחי' גחלת שהישות שלו היא בקדושה. אז אף כשח"ו נכשל בדבר אין הוא נמאס, כי הטוב והקדושה היא בעצמותו. משא"כ כשהטוב שבו הוא רק בחי' שלהבת, וכשבא לחטא גם אל עצמותו נוגע אז ח"ו גם הוא נמאס.

והגמרא אומרת (קדושין ל:) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד. מהו אם פגע בך. הלא מעת היולדו היצה"ר הוא עם האיש. ולהנ"ל אם פגע בך, היינו שהפגם נוגע בך שגם אתה תפגם. אז מנוול הוא ולנוולך בא שח"ו תהיה נמאס. לכן משכהו לבהמ"ד. כי אל גנת אגוז וכו' אף ת"ח אינו נמאס. מפני שהתורה מתקנת את עצם איש הישראלי.

נחזור להנ"ל. שורש היצ"ט והיצה"ר הוא ישות ורצון המתחיל באיש. והוא הארת גופא דמלכא, וכשיודע זאת ומתקן הישות שלו נעשה גחלת לא שלהבת בלבד, ונשארה הקדושה אצלו. וזה רומז הזוה"ק, וידעת וכו' והשבות אל לבבך וכו' ע"י לבבך שב' היצרים שורשם חד, מזה תדע שגם בארץ כנ"ל שעתה הוא גם אלקי הארץ. שהרגלת, וכו' שנהיה מורגלים בדבר וישאר בקיום.

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ היא עיקר עבודה, בחי' שמים וארץ, ותישאר הקדושה אצלינו תמיד. חלק ב על מועדים חלק כבר נדפס וחלק מאמרים חדשים ועוד ענינים